

Ochrana přírody

KULÉROVÁ PŘÍLOHA

ročník 78 číslo 1 2023

ZPRÁVY / AKTUALITY / OZNÁMENÍ

Tisková zpráva AOPK ČR

Ocenění pro péči o lesy ve Křtinách a celoživotní práci pro přírodu

Již popáté byly uděleny Ceny AOPK ČR. V kategorii Počin cenu získal docent Tomáš Vrška a Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny za rozvíjení zásad přírodě blízkého hospodaření v teorii i praxi. Cenu v kategorii Osobnost si odnesl za celoživotní práci profesor Bedřich Moldan.

Ceny předávala proděkanka Fakulty životního prostředí ČZU Kateřina Černý Pixová a ředitel AOPK ČR František Pelc na konferenci Vybrané problémy naší přírody a krajiny.

„Tomáš Vrška dlouhodobě prosazuje šetrné a přírodě blízké hospodaření v lesích. Unikátní je, že dokáže spojit vědecké poznatky s praxí. To je dobře vidět na práci Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny, který v současnosti řídí. Strategie lesnického hospodaření je zaměřena na adaptaci lesů na klimatickou změnu, kdy se postupně zvyšuje jejich pestrost – jak ve složení dřevin, tak i v tom, že jsou tu stromy různého stáří v rozmanité struktuře. Přirozená obnova lesů tvoří více než 50 % z celkové obnovy. Zásadní je, že se ukazuje, že přírodě blízké postupy hospodaření mohou být ekonomicky rentabilní,“ vysvětluje František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

„Profesor Moldan je opravdu výjimečnou osobností v českém i mezinárodním kontextu. Přispěl k tomu, že většina naší společnosti vnímá ochranu přírody a životního prostředí jako zásadní faktor, který přispívá ke kvalitě každodenního života. Jako první polistopadový ministr životního prostředí se také zásadně podílel na

Bedřich Moldan při přebírání Ceny AOPK ČR. Foto Pavel Štěrba

nastavení právního systému ochrany životního prostředí v České republice. Je jedním z předních expertů v oblasti environmentálních rizik klimatické změny,“ vysvětluje František Pelc důvody pro udělení Ceny AOPK ČR.

Cena Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se uděluje na základě doporučení Rady AOPK ČR. Chce upozornit na zajímavé osobnosti či počiny, které pomáhají zlepšit stav naší přírody. V roce 2018 získalo ocenění Arcibiskupství pražské za šetrné lesní hospodaření na Rožmitálsku a manželé Burešovi za celoživotní přínos pro ochranu a výzkum přírody v Jeseníkách. V roce 2019 to byla firma ZEMSPOL za šetrné zemědělské hospodaření v Moravském krasu a Petr Moucha za celoživotní práci pro naši přírodu, zejména pro ochranu lesů. Za rok 2020 si ocenění odneslo Povodí Moravy za některé revitalizační a renaturační projekty v povodí řek Morava a Dyje, v kategorii Osobnost byly oceněny dvě výjimečné ženy – Jarmila Kubíková a Dana Bartošová. Ve čtvrtém ročníku získal cenu Pivovar

Radegast za reklamní spot s motivem pastevece a vlka a za podporu projektů, které se zaměřují na zadržování vody v krajině a péči o beskydské louky. Cenu v kategorii Osobnost si odnesl za celoživotní práci profesor Karel Šťastný.

Nominace pro další ročník může zaslat kdokoli do konce března na adresu: karolina.sulova@nature.cz.

Karolína Šulová

Jak obnovit přírodu? Dozvíte se v záznamu z konference

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze totiž uspořádaly 2. února 2023 v pořadí již devátou společnou konferenci k vybraným otázkám praktické ochrany přírody. Zahájili ji ředitel AOPK ČR František Pelc, proděkanka FŽP Kateřina Černý Pixová a náměstek ministra životního prostředí Petr Hladík.

Tématem byla připravovaná evropská legislativa pro obnovu přírody, označovaná jako Nature Restoration Law.

Několik stovek účastníků se prezenčně i online seznámilo s návrhem nařízení EU týkajícího se obnovy přírody v Evropské unii. Podrobněji rozpracovává Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 s podtitulem Navrácení přírody do našeho života, která byla přijata před dvěma lety. Nový dokument vychází z názoru, že nestačí přírodu jen chránit, ale že je třeba tam, kde byla lidskou činností značně poškozena nebo rovnou zničena, ji obnovit.

Příspěvky se věnovaly strategiím a legislativě ČR k naplnění Strategie EU pro biodiverzitu do roku 2030, rámcové směrnici o vodách, lesům, zemědělstvím, monitoringu či urbánním ekosystémům. Diskutovalo se především o významu připravovaného nařízení pro české lesy i pro Společnou zemědělskou politiku.

Některá témata jsou podrobně rozpracována v časopise Ochrana přírody. Záznam tohoto i předchozích ročníků je k dispozici na webu AOPK ČR.

Karolína Šulová

Vědci zmapovali požár v Českém Švýcarsku

Počátkem ledna byly zveřejněny výsledky studie zabývající se problematikou požáru v Českém

Švýcarsku z minulého roku. Studie shrnuje odborné poznatky k příčinám vzniku a šíření požáru, který v létě 2022 zasáhl území o rozloze více než tisíc hektarů v NP České Švýcarsko a přeshraničním NP Saské Švýcarsko. Za analýzou stojí expertní skupina složená především z expertů Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd ČR (Czechglobe) a Ústavu pro výzkum lesních ekosystémů (IFER), České geologické služby a Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví a Botanického ústavu AV ČR.

Petr Hladík při zahájení konference. Foto Pavel Štěrbá

V analytické části zprávy nechybí kapitola o klimaticko-meteorologických podmínkách v době před a při vzniku požáru. Zásadní částí expertízy je modelování pomocí americké technologie FlaMap, která vědeckému týmu umožnila vytvářet scénáře možného vývoje požáru v závislosti na změnách teplot, sucha, rychlosti větru či typu a hospodaření v lese. Studie dokládá, že příčinou rychlého a v prvních dnech nevladatelného šíření požáru byla zejména vysoká rychlost větru v kombinaci s velmi nízkou vlhkostí půdy, vzduchu, vegetace a také s vysokou teplotou.

Podrobněji představíme výsledky studie v některém z příštích čísel časopisu Ochrana přírody. Požár v Českém Švýcarsku čeká i na výsledky šetření Policie ČR, expertízu Hasičského záchranného sboru a další odborné hodnotící materiály.

Z tiskové zprávy MŽP

Pomoc chovatelům hospodářských zvířat: dotace na zabezpečení stád před velkými šelmami a zcela nově i náhrada zvýšených nákladů při organizaci pastvy

Přítomnost velkých šelem, zejména vlka obecného, v české krajině znamená pro chovatele hospodářských zvířat nutnost realizace preventivních opatření k zamezení škod. Udržení pastvy

Požářiště nad Černým dolem. Foto Zdeněk Patzelt

je zásadní pro vzhled naší krajiny i pro péči o mnohé cenné biotopy a druhy. Stát se proto snaží chovatele podporovat.

Řadu let jsou kompenzovány škody na hospodářských zvířatech způsobené velkými šelmami (vlk, rys, medvěd). V posledních letech jsou chovatelům hrazeny také náklady na realizaci preventivních opatření na ochranu hospodářských zvířat před útoky těchto predátorů. Průlomovou novinkou v případě vlka je pak úprava vyhlášky o náhradě újmy za ztížení hospodaření. Ta umožní chovatelům v místech, kde vlk žije, kompenzovat zvýšené náklady na organizaci zabezpečené pastvy – tedy například plat pro pastevce, údržbu oplocení, náročnější manipulaci se stádem či péči o pastevecké psy. Platí od začátku roku a chovatelé, kteří mají zabezpečené pastviny, mají nárok na kompenzaci zvýšených nákladů již za loňský rok. Vedle podpory pastvy od Státního zemědělského intervenčního fondu ve výši cca od 5500 do 8400 Kč za hektar pasené plochy po úpravě této vyhlášky mohou nově od AOPK ČR obdržet od 12 200 Kč do 4900 Kč/ha na zabezpečené pastviny v oblastech s opakovaným výskytem vlka.

„Snažíme se chovatelům vyjít co nejvíc vstříc, pastva utvářela naši krajinu po stovky let a těžko se dá nahradit. Na podporu dosáhnou jak lidé, kteří v zemědělství podnikají, tak i ti, kteří chovají pro radost pár oveček za domem. Nově se podařilo prosadit, že chovatelé mohou získat i peníze například na jinou organizaci pastvy, údržbu oplocení či práci pasteveckých psů. Mají také nárok na kompenzaci škod v případě vlčího útoku. Víme, že pro chovatele znamená přítomnost vlků komplikace, právě proto jim stát poskytuje podporu,“ vysvětluje František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Po několikaměsíční přestávce mohou chovatelé opět získat podporu na realizaci zabezpečení svých chovů ve výši až 100 % z Operačního programu Životní prostředí 2021–2027. Oproti předcházejícímu období se podařilo podmínky a administraci dotace významně zjednodušit. Jedná se o takzvané zjednodušené metody vykazování, platbu za provedené opatření bez administrativy. Minimální výše dotace je 50 000 korun, celkové náklady projektu nesmí přesáhnout 200 000 eur. Díky zjednodušeným metodám vykazování nebudou muset příjemci podporu k proplacení dotace dokládat žádné smlouvy či faktury, cena je stanovena paušálem (náklady obvyklých opatření MŽP). O podporu

mohou chovatelé požádat u dvou subjektů – Státního fondu životního prostředí ČR a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR:

a) Na Státním fondu životního prostředí ČR budou moci na zabezpečení svých stád žádat chovatelé, kteří v zemědělství podnikají. O dotaci na zabezpečení stád budou moci požádat ve dvou výzvách, první z nich pro projekty v režimu de minimis byla vypsána 18. 1. 2023, pro projekty zakládající veřejnou podporu pak koncem února [4]. (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR bude k jednotlivým žádostem vydávat závazné stanovisko.)

b) Výzva Agentury ochrany přírody a krajiny ČR umožní získat finance na zabezpečení stád před velkými šelmami drobným chovatelům, kteří v zemědělství nepodnikají.

„Po zkušenostech z minulého období jsme se snažili žadatelům přístup k dotaci co nejvíce zjednodušit. Nebudou muset dokládat smlouvy či faktury, cena je stanovena jednotným sazebníkem. Je tedy například jedno, zda si na práci najmete firmu, nebo zda to uděláte sám – klíčové je, abyste skutečně splnil to, co je v žádosti, a současně nepřekročil částku danou sazebníkem. Tento systém se nám podařilo domluvit s Evropskou komisí a věřím, že s ním žadatelé

budou spokojeni,“ vysvětluje Anna Limrová z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. ■

Z tiskové zprávy AOPK ČR

Český svaz ochránců přírody vyhlašuje Rok konikleců

(6. 1. 2023) Rok 2023 vyhlásil Český svaz ochránců přírody Rokem konikleců. Chce jím upozornit nejen na tyto krásné jarní květiny, ale i na ohrožení a ochranu lokalit, kde rostou, tedy hlavně stepí a lesostepí.

V České republice roste planě pět druhů konikleců. Všechny patří mezi vzácné a chráněné druhy naší přírody. Relativně nejběžnější jsou koniklec velkokvětý a koniklec luční, které lze stále ještě nalézt na stovkách lokalit; koniklec velkokvětý přirozeně výhradně na jižní a střední Moravě, koniklec luční v menší míře též na Moravě, především však ve středních a severozápadních Čechách. Koniklec otevřený má u nás již jen posledních zhruba dvacet lokalit, především v Podkrušnohoří, Českém středohoří a Podbezděží. Ještě mnohem hůře je na tom koniklec jarní, který přežívá v Čechách na posledních pár lokalitách, na Moravě je pravděpodobně vyhynulý. Raritou je vysokohorský koniklec alpský, vyskytující se u nás výhradně v Krkonoších. Je

Koniklec alpský. Foto Jan Moravec

také jediným naším bíle kvetoucím koniklecem, všechny ostatní druhy kvetou v různých odstínech fialové.

Koniklece potřebují ke svému životu sušší osluněná místa s nepříliš zapojeným porostem jiných rostlin. Najdeme je tedy nejčastěji na různých suchých stráních, skalách, světlých lesích (často borových), na horských loukách.

Proč jsou koniklece vzácné? V minulosti zanikaly kvůli zástavbě, zalesňování či jinému nevhodnému využití celé lokality. To už dnes doufejme vzhledem k zákonné ochraně všech druhů konikleců nehrozí, koniklece však nadále ubývají kvůli změnám prostředí. Jak již bylo řečeno, potřebují světlo a volný prostor. Často jde o bývalé pastviny, kde zvířata udržovala nízký porost a kopýtky narušovala drn. Jinde se alespoň pravidelně sekala tráva. Krom toho, že tohle po staletí tradiční využívaní ve druhé polovině minulého století ustalo, přidal se i další problém. V důsledku různých lidských aktivit je dnes v přírodě ohromné množství živin (zejména dusíku), které způsobuje, že vše zarůstá mnohem rychleji než kdy dřív; často zarůstají křovinami i skály, které byly vždy přirozeně holé. Už tak oslabené populace konikleců následně decimuje přemnožená zvěř, především srnčí, které koniklece abnormálně chutnají.

Co s tím? Primárně zajistit ochranu a péči o místa, kde dosud koniklece rostou. Obnovit pastvu, načasovanou do vhodných období roku nebo vzít do rukou pily, kose, křovinořezy... Právě o to se na mnoha lokalitách již desetiletí starají místní organizace ČSOP a další pozemkové spolky. Můžete jim pomoci i vy (www.vikendproprrodu.cz). Na některých místech se kvůli zvěři koniklece oplocují (uvidíte-li koniklec v kleci, je to právě proto). Záchrana nejvzácnějších druhů pak zahrnuje i vysoce odborné činnosti jako záchranné pěstování a reintrodukce (do těchto programů jsou zapojeny mimo jiné Bečovská botanická zahrada, provozovaná základní organizací ČSOP Berkut, či Pozemkový spolek Třesina).

Ochrana konikleců má význam i pro řadu dalších druhů rostlin a živočichů. Koniklece jsou totiž takzvané deštníkovými druhy. Pokud se někde daří koniklecům, pak jde vždy o lokalitu s bohatou druhovou rozmanitostí (biodiverzitou). Najdeme zde i další, neméně vzácné druhy, kterých si však na první pohled na rozdíl od konikleců mnohdy ani nevšimneme. Ale tím, že místa s výskytem konikleců udržujeme a chráníme, pomáháme zároveň i jim!

V rámci Roku konikleců chystá ČSOP řadu akcí, jako jsou vycházky za konikleci, putovní výstava, přednášky, soutěže i praktická pomoc na lokalitách s výskytem konikleců. Veřejnost bude průběžně informovat prostřednictvím médií a webových stránek www.rokkonikleců.cz. ■

Bližší informace: Jan Moravec, Český svaz ochránců přírody, 777 063 340, jan.moravec@csop.cz

Geologie a geomorfologie Beskyd

Obecně je geologie dost opomíjenou přírodní vědou. Ona, jak se říká, neuteče, nezvadne... Procesy v ní probíhají pomaleji než v živé přírodě. I proto možná musí „počkat“, než se na ni dostane. Přes všechny změny najdeme i na území CHKO Beskydy mnoho zajímavých míst. Jsou významné z hlediska geologického, geomorfologického, paleontologického, didaktického nebo jako geoturistická zajímavost. Některé lokality jsou už vyhlášené jako přírodní rezervace nebo přírodní památky, pseudokrasové jeskyně jsou na území CHKO Beskydy „naturovým“ biotopem, Českou geologickou službou jsou mnohé doporučené k jejich ochraně. Ne vždy ale může geologická zajímavost přinášet prospěch zde žijícím obyvatelům. Příkladem je Důl Frenštát.

Celé území CHKO Beskydy je součástí flyšového pásma Vnějších Západních Karpat, které patří do soustavy geologicky mladých evropských pásemných pohoří, vznikajících koncem druhohor a ve třetihorách z usazenin moře, nazývaného Tethys.

Z hlediska složení a tektonické stavby se jedná o pásmo, které se vyznačuje mnohonásobným rytmickým střídáním jílovců, prachovců, pískovců

Stopy zvířat můžeme objevovat každý den. Každý den ale nenajdeme stopy po činnosti organismů staré mnoho milionů let. Tuto fosilní stopu zanechal v druhohorách neznámý plž. Dostala jméno *Scolicia plana*. (Książkiewicz, 1970)

a slepenců. Mocnosti rytmů jsou silně proměnlivé (od několika centimetrů až do několika desítek metrů). Tektonická stavba je výsledkem opakovaných horotvorných pohybů druhé fáze alpského vrásnění. Vrásněné hmoty flyšových usazenin tvořily rozsáhlé příkrovy, které se severním a severozápadním směrem přesunuly přes krystalinikum, paleozoikum a původní pokryv jihovýchodního okraje Českého masivu a posléze přes sebe. Po dokončení příkrovové stavby se uplatňovaly především pohyby podél zlomů. K výzdvihovým pohybům docházelo i ve čtvrtohorách.

V roce 2018 byl zpracován nový Plán péče o území CHKO Beskydy a v něm bylo, kromě jiného, popsáno 48 významných geologických lokalit a 18 nejvýznamnějších paleontologických lokalit. Unikátní je například profil hranice mezi druhohorami a třetihorami na Uzgruni ve Velkých Karlovicích. Lokalita mezinárodního významu zasluhuje zvýšenou ochranu i vzhledem k její značné vědecké hodnotě. Na Uzgruni byly významně prohloubeny znalosti o horninových vrstvách, o vztazích mezi nimi a mikroorganismech v nevápnitých sedimentech. Podle této lokality byl nově popsán druh radiolarie (prvoků) *Theocapsomma uzgrunensis*. Unikátní je například i nález zbytků hmyzu. V Beskydech také nacházíme mnoho fosilních stop. Odborně se nazývají ichnofosilie.

Beskydský pseudokras (puklinové a rozsedlinové jeskyně) patří v kategorii pískovců k největším na světě. V oblasti Moravskoslezských Beskyd a Javorníků objevila a zdokumentovala za 50 let existence CHKO speleologická společnost Orcus z Bohumína 45 jeskyní. V roce 2022 byla digitálně podrobně zpracována nejrozsáhlejší pseudokrasová jeskyně Beskyd – jeskyně Cyrílka na Pustevnách. Jeskynní systém má dnes 572 metrů chodeb a hloubku 16 metrů.

Deset let byla k vidění ojedinělá geologická expozice v Rožnově pod Radhoštěm. Z celého území CHKO Beskydy přivezli členové ZO ČSOP Radhošť vybrané vzorky hornin. Na dvou panelech představili geologii a geomorfologii Beskyd. Expozice byla přemístěna do Valašského eko-centra ve Valašském Meziříčí. Geologický vývoj Beskyd je součástí expozice Informačního centra CHKO Beskydy v Dolní Lomné.

V roce 1981 byla zahájena výstavba Dolu Frenštát. V hloubkách 800 až 1000 metrů bylo nalezeno černé uhlí. Jako symbol proti snahám důl otevřít byl v roce 2007 obcemi a spolky vydán

„Dekret o uzamčení země Valašské“. Po společném, asi třicetiletém úsilí Správy CHKO Beskydy, obcí a spolků bylo pak v roce 2021 rozhodnuto o jeho zasypání. ■

František Šulgan

Změny podnebí posouvají rozšíření mořských želv ve Středomoří

Mezi nejvýznamnější činitele ohrožující v celosvětovém měřítku druhy volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a dalších organismů řadíme rozpad, ničení a ztrátu přírodního nebo alespoň přírodě blízkého prostředí, nadměrné využívání bioty (živé složky ekosystémů), působení invazních nepůvodních druhů, ukládání živin v prostředí a jeho znečišťování cizorodými látkami. K tomu se zejména v poslední době ještě přidává dopad probíhajících a očekávaných změn podnebí, i když zatím v menším míře, než se občas tvrdí. Všechny uvedené faktory dopadají – a někdy několik z nich současně – také na ekologicky a evolučně významnou skupinu, jakou mořské želvy bezesporu jsou.

Zvyšování mořské hladiny již v současnosti přispívá k úbytku míst, kde mohou mořské želvy klást vajíčka, zatímco extrémní povětrnostní jevy, jako jsou bouře nebo nadměrné srážky, podporují na zbývajících vhodných biotopech erozi. Již delší dobu víme, že u četných druhů plazů a některých taxonů ryb určuje pohlaví zárodku vyvíjejícího se ve vajíčku vnější teplota. V případě mnoha druhů želv se z vajíček ve studnějších hnízdech líhnou samečci, kdežto snůšky v teplejším prostředí dávají vznik samicím. I když právě vyšší teplota zapříčiní vyšší podíl samic mezi vylíhlými želvičkami, mimořádně horké léto může způsobit, že se z vajíček vyklubou celkově méně mláďat, v krajním případě žádné. Protože vlivem jevů El Niño/La Niña dochází ve světovém oceánu k přesunům obrovského objemu různé teplé vody, čímž se významně mění směr a rozsah mořských proudů, musejí si mořské želvy hledat potravu stále častěji jinde než obvykle.

Italští ekologové vedení Chiarou Mancinovou z římské univerzity La Sapienza se zabývali změnami rozšíření známé karety obecné (*Caretta caretta*) ve Středozemním moři (*Glob. Ecol. Conserv.*, 38, e02264, 2022). Středomoří patří v důsledku historického a současného tlaku lidské civilizace k nejzranitelnějším oblastem

Vylíhlé želvičky se snaží dostat se co nejdříve do moře. Foto Jan Plesník

Jednu z oblastí ve Středomoří, kde mořské želvy pravidelně kladou vajíčka, zůstává pobřeží Kypru. Foto Jan Plesník

naší planety vůbec. K tomu připočteme, že se v něm zvyšuje jak průměrná teplota souše, tak mořské hladiny. Přitom karety potřebují ke svému životu jak souš, především písčité pláže pro kladení vajec, tak mořské prostředí.

Vědci shromáždili údaje o místech snášení vajec karety obecnou zaznamenané v recenzova-

ných článcích i šedé literatuře: poslední kategorie zahrnuje kupř. odborné zprávy, vysokoškolské kvalifikační práce nebo sborníky z nejrůznějších konferencí a seminářů. Celkem tak získali data o 666 lokalitách, kde se v letech 1968–2020 alespoň jednou vylíhla mláďata zmiňovaného známého plaza. Pro jednotlivá desetiletí následně vypočítali těžiště rozmístění hnízdišť

a došli k závěru, že se od 60. let 20. století, kdy leželo východně od Kréty, posunulo asi 1300 kilometrů severozápadním směrem: v období 2010–2020 bychom jej našli na pobřeží Sicílie. Matematický model potvrzuje, že z pohledu karet se podnebí v severozápadní části Středozemního moře výrazně zlepšuje, přičemž na jihovýchodě mediteránu není uvedený proces tak výrazný.

Aby zjistili, co k přesunu karet ve Středomoří vedlo, vyhodnotili badatelé dopad činitelů prostředí na pravděpodobnost, že želvy zamíří ke snášení vajec na určité pobřeží. Plazy odrazovaly především lidmi způsobené faktory, jako je světelné znečištění. Jestliže teplota mořské hladiny překračovala 24–25 °C, karety se obdobnému prostředí vyhýbaly tím více, čím byla tato hodnota vyšší.

Autoři zdůrazňují, že musíme počítat s tím, že se areál rozšíření karety obecně bude i nadále posouvat do západního Středomoří, a této skutečnosti by státní i dobrovolná ochrana přírody měly přizpůsobit probíhající a připravovaná opatření. ■

Jan Plesník

Přírodovědné velkofilmy působí na veřejnost stejně jako ochranářsky zaměřené dokumentární snímky

Není sporu o tom, že hromadné sdělovací prostředky hrají významnou roli při vytváření postojů veřejnosti k nejrůznějším otázkám soudobého světa včetně problémů souvisejících se životním prostředím, jako jsou probíhající a očekávané změny podnebí a biologické rozmanitosti a pokračující poškozování prostředí. Možnosti, jak působit na občany s cílem získat je pro ochranu přírody, nezahrnují jen tradiční média, ale i sociální sítě a zapojení celebrit z řad politiků, sportovců, umělců a představitelů zábavního průmyslu do vzdělávacích kampaní.

Přírodovědné filmy bývají oblíbené pro působivé záběry přírodního světa: zvláště v poslední době jde o několikadílné finančně nákladné snímky určené širokému spektru diváků. Otázkou zůstává, nakolik ovlivní i zájemce, pro něž není péče o životní prostředí zrovna jednoznačnou prioritou. Grace Nolanová z Dublinské univerzity vyhodnotila se svými spolupracovníky, jak získávají zájem veřejnosti drahé přírodovědné produkce ve srovnání s jednoduchými snímky

Přírodovědné filmy často ukazují záběry z Velkého putování, kdy se 1,3 milionu pakoňů žíhaných (*Connochaetes taurinus*) dvakrát ročně přesouvá na 4500 km dlouhé cestě za potravou mezi keňskou Masai Marou a Serengeti v Tanzanii. Foto Jan Plesník

s jasným ochranářským poselstvím (*People Nat.*, 4, 816–825, 2022).

V říjnu až listopadu 2017 uváděla známá britská televizní stanice BBC v neděli večer jednotlivé epizody pořadu *Modrá planeta II*: celkem se jednalo o sedm dílů. Od října do prosince 2019 mohli její diváci sledovat jednotlivá pokračování snímku *Sedm světů, jedna planeta*. Tradiční dokumentární film věnovaný ochraně přírody zastupoval v analýze irských vědců pořad *Vymírání: skutečnost*, jenž běžel na BBC 8. prosince 2019 a přibližoval portréty několika málo druhů. Ve všech třech snímcích se role vypravěče ujal známý popularizátor David Attenborough, takže se dá předpokládat, že k obrazovkám přilákaly stejné diváky.

Badatelé zaznamenali, která ochranářská témata se ve filmech objevila, a sestavili soupis v nich zmiňovaných druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Zatímco *Modrá planeta II* věnovala nejvíce času znečišťování prostředí umělými hmotami a *Sedm světů, jedna planeta* extinkci druhů, autoři pořadu *Vymírání: skutečnost* vyhradili nejvíce času přelovení (příliš intenzivnímu rybolovu). Ohlas snímků mezi veřejností stanovili výzkumníci podle počtu uživatelů, kteří si na internetové encyklopedii Wikipedia vyhledali dané téma (viz též *Ochrana přírody*, 77, 2, v, 2022), a to od 1. ledna roku, kdy byl snímek uveden, do následujícího dne po prezentaci

filmu, přičemž údaje zahrnovaly přístupy jak z osobních a přenosných počítačů, tak mobilních telefonů.

Po zhlédnutí *Modré planety* lidé pátrali na Wikipedii intenzivněji po heslech týkajících se bludnutí korálů nebo velrybářství, kdežto *Sedm světů* je přimělo ke snaze získat další informace o lovu nebo střetu mezi lidmi a volně žijícími živočichy. Naproti tomu film *Vymírání* podnítil diváky si přečíst na internetové encyklopedii více o úbytku biodiverzity, potravinové bezpečnosti, Pařížské dohodě o změně podnebí a polychlorovaných bifenyloch (PCB).

Autoři studie došli k závěru, že přírodovědné vícedílné velkofilmy jsou účinnější, pokud jde o vyvolání zájmu diváků o druhy flóry a fauny, které jim představily, než je tomu v případě prezentovaných ochranářských témat. Nicméně stále platí, že dobrý dokumentární snímek s jasným ochranářským poselstvím dokáže upoutat pozornost veřejnosti na péči o přírodní dědictví stejně jako výpravné přírodovědné filmy, skládající se z více epizod. Současně právě působivé velkofilmy vykazují značný potenciál přispět k dlouhodobým změnám v chování diváků k přírodě, resp. životnímu prostředí, zvláště pokud selepší spolupráce mezi filmovými tvůrci, ochránci přírody a vědci. ■

Marcela Plesníková, Jan Plesník

MEDAILONKY A VZPOMÍNKY

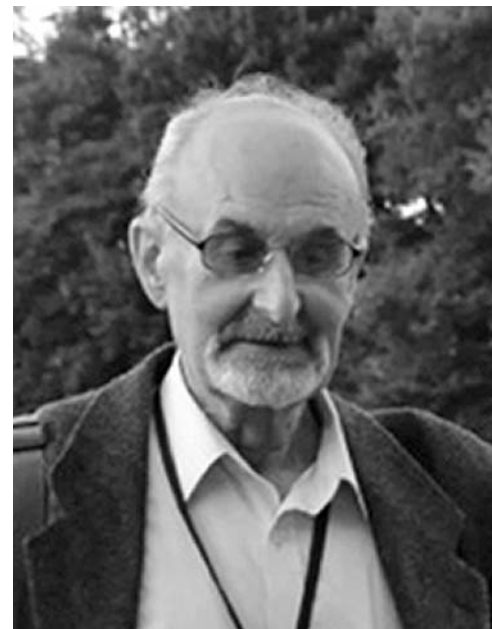
Vladimír Hanák (1931–2022)

Na sklonku minulého roku (17. 12. 2022) zemřel ve věku 91 let Doc. RNDr. Vladimír Hanák, CSc., emeritní profesor katedry zoologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, jeden z nejvýznamnějších českých zoologů, zakladatelská osobnost moderního výzkumu savců, zejména netopýrů. Patřil k vynikajícím znalcům naší přírody a k osobnostem, které se významným způsobem zapsaly i do historie ochrany naší přírody. Připomeňme v této souvislosti nejprve množství popularizačních článků či rozhlasových a televizních vystoupení, jimiž systematicky uváděl do širokého povědomí nejruznější přírodovědná témata, mimo jiné třeba problematiku ochrany obojživelníků a jejich stanovišť, nemluvě o skupinách jeho hlavního zájmu. Obecný posun ve vnímání hodnoty těchto složek naší přírody nejširší veřejností, k němuž došlo v průběhu uplynulého půlstoletí, je nenápadným, o to však významnějším výsledkem těchto snah. I na tomto poli provází Hanákovu působení integrální spojení odborné erudice špičkového přírodovědce s důvěrnou znalostí konkrétních poměrů naší přírody a praktických zkušeností, odvíjejících se od systematických terénních výzkumů

a průběžného pobývání v přírodě. Ilustrativním dokladem Hanákovy přínosu pro ochranu přírody, předznamenávaného těmito dispozicemi, je nejen jeho působení v nejrůznějších poradních orgánech státní ochrany přírody a Ministerstva životního prostředí v průběhu polistopadové historie, ale v první řadě jeho klíčová role v ustavení národního parku Podyjí. Ještě v dobách předlistopadového uvolnění zahajuje soustavný výzkum příhraniční oblasti Dyje, upozorňuje na mimořádné přírodovědné hodnoty tohoto území a jeho nedotčenost plynoucí z nepřístupnosti příslušné pohraniční zóny. Tyto skutečnosti důrazně připomíná i bezprostředně po zrušení hraniční zóny a iniciuje vyhlášení chráněné krajinné oblasti. Souběžně zde organizuje se svými žáky komplexní přírodovědný výzkum, díky němuž se Podyjí stává jednou z nejdokonaleji prozkoumaných oblastí našeho území. Od počátku působí jako předseda poradního sboru CHKO a národního parku, který je v návaznosti na výstupy výzkumných aktivit a výsledky přeshraniční spolupráce vyhlášen v roce 1991.

Z Podyjí do světa vědy

Pro Hanáka byla oblast Podyjí do značné míry srdeční záležitostí. Narodil se ve Znojmě 31. 3. 1931. Zde prožil své dětství v jehož rámci, jak s oblibou připomínal, tu 26. 10. 1938 viděl osobně na pár metrů Adolfa Hitlera při jeho

Profesor Vladimír Hanák. Foto archiv Ivana Horáčka

triumfálním inspekci nově obsazených velkoněmeckých držav, z nichž je ovšem krátce poté Hanákovu rodinu vysídlena. Válečná léta prožil tak s rodiči a sourozenci u strýce v Horním Újezdu u Třebíče. Zde se rozvinul jeho soustředěný zájem o přírodní vědy, zprvu věnovaný ornitologickým tématům, jejichž výsledky již v závěru gymnaziálních let publikuje v renomovaném národním ornitologickém periodiku Sylvia. Na přírodovědeckou fakultu v Praze přichází tak jako zkušený ornitolog automaticky kooptovaný komunitou starších kolegů (Hanžák, Veselovský, Felix, Formánek...) kolem vůdčí osobnosti české ornitologie doc. Waltra Černého. Jeho hlavním mentorem se však stává prof. Julius Komárek, nejvýznamnější autorita české zoologie. Komárek, prozíravě organizující příští rozvoj svého oboru, nového žáka, se zřetel k jeho mimořádným dispozicím, důsledně směřuje k výzkumu drobných savců – skupiny, které není v evropském měřítku věnována takřka žádná pozornost. Vladimír tuto výzvu přijímá s plným nasazením – vedle diplomového projektu o biologii myši domácí podniká samostatné odchytové akce v jižních Čechách, šumavském a krkonošském pohraničí, přinášející řadu tehdy nečekaných objevů. Od třetího roku studia se fakticky stává Komárkovým asistentem, vede praktickou výuku mladších ročníků, organizuje jejich terénní výzkumné exkurze apod. a již v závěru studia je zaměstnán jako odborný asistent zoologického ústavu PřF UK, kde působí po celou dobu své více než půlstoletí trvající akademické kariéry.

Vladimír Hanák byl v rámci zimního sčítání netopýrů v Ledových slujích u Vranova nad Dyjí přítomen nález historického džbánu v jedné z podzemních prostor. Kromě prof. Hanáka je na snímku Petr Lazárek (uprostřed) a Martin Mahr, oba ze strážní služby NP Podyjí. 28. ledna 1993. Foto Antonín Reiter

Za tajemstvím netopýrů

Spolu s jedním z prvních svých žáků, Jiřím Gaislerem, soustředí již na počátku 50. let svou výzkumnou pozornost na vůbec nejméně známou skupinu savců – netopýry. Zahajuje velkoryse pojatý program kroužkování netopýrů kombinovaný s podrobným studiem rozšíření a biologie těchto savců, buduje rozsáhlý sbírkový aparát pro podrobné srovnávací a taxonomické analýzy, navazuje živou spolupráci s tehdy dosud jen velmi nepočetným okruhem podobně zaměřených zahraničních kolegů. V neposlední řadě pak k této problematice přitahuje i řadu dalších kolegů a žáků, takže již v polovině 50. let se zde netopýři stávají předmětem mimořádně komplexního výzkumného zájmu. Souběžně s aktivitami na domácí půdě obrací Vladimír svou pozornost k výzkumu netopýrů v různých tehdy dostupných exotických destinacích. Pořádá výzkumné expedice do Albánie, Bulharska, sovětské střední Asie, Zakavkazí, publikuje první souborné přehledy netopýřích faun těchto oblastí a taxonomické revize různých nejméně známých forem palearktické fauny, zohledňující nově získané doklady i výsledky zevrubných revizí zahraničních sbírkových fondů. Pilotní výsledky kritického přehodnocení taxonomického a distribučního statutu většiny druhů západopalearktické neto-

pýří fauny shrnuje r. 1960 ve své monumentální, bohužel nepublikované, disertační práci. Jako jeden z prvních otevírá zde problematiku kryptické proměnlivosti a rozebírá možnosti metodických inovací na tomto poli. Exemplárním výstupem tu je zejména objev samostatného druhového postavení podvojných forem *Plecotus auritus* a *Plecotus austriacus*, s demonstrací specifík jejich distribučního statutu a biologických odlišností, nebo rozbory složité situace druhového komplexu *Myotis mystacinus*, je muž později věnuje sérii samostatných sdělení včetně objevu dalšího kryptického druhu *Myotis brandtii*.

Na počátku 60. let organizuje první celostátní konferenci o výzkumu savců – předobraz dnešních Zoologických dnů, publikuje obsáhlá shrnutí výsledků kroužkování netopýrů, moderní monografické přehledy savčí fauny Československa a řadu dílčích studií týkajících se nejruznějších témat biologie savců a biogeografie naší fauny.

Těžištěm Hanákova zájmu zůstávají však netopýři a lze bez nadsázky konstatovat, že – do značné míry právě jeho zásluhou – se během 60. let tehdejší Československo stává ve výzkumu netopýrů světovou velmocí. Neudivuje, že právě sem byla – z iniciativy Hanáka a Gais-

lera – za mimořádného mezinárodního zájmu svolána první světová konference o výzkumu těchto savců, počátek dodnes pokračující konferenční série tradičně představující pilířová setkání oboru. Konference se uskutečnila počátkem září 1968, bohužel ve velmi omezeném rozsahu. Invaze vojsk Varšavské smlouvy s následnými desetiletími „normalizace“ zasáhla ostatně do Hanákova života i v jiných směrech.

V dobách temna

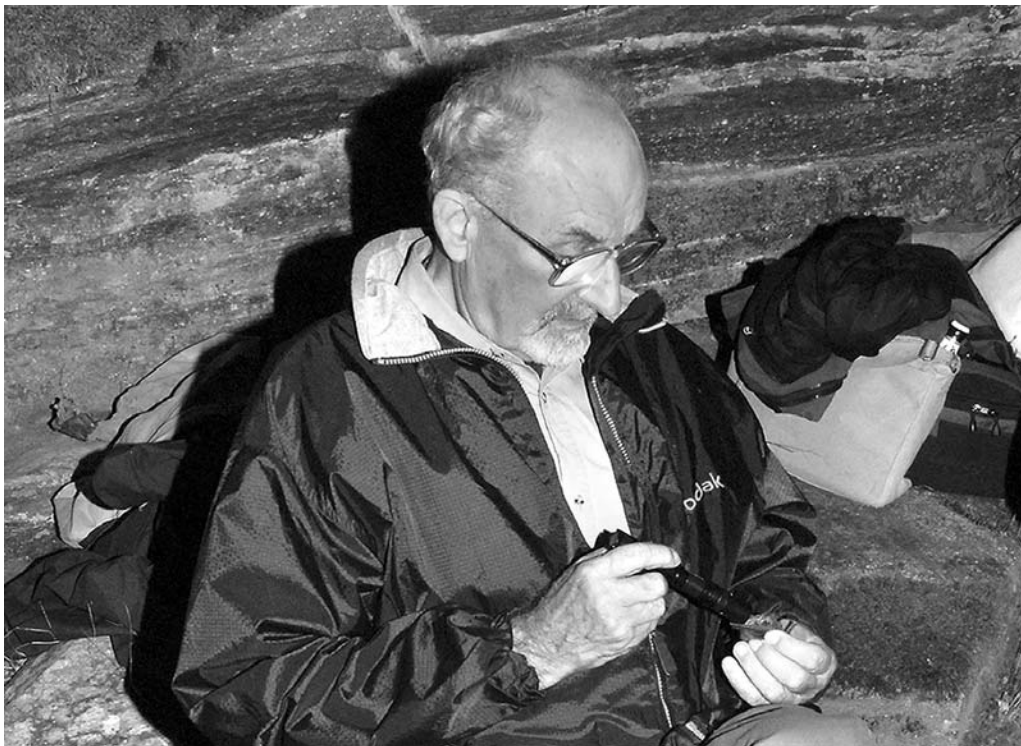
Hanákovo přímočaré vystupování, neskrývajíc jeho kritický pohled na nastalé změny a morální veleteče leckterých kolegů, stejně jako nekompromisní smysl pro spravedlnost a skutečnou povahu věcí se staly terčem pro nejednoho z tehdejších mocných. Opakované snahy o Hanákovo vyloučení z fakulty se sice podařilo odvrátit, byl ovšem zbaven všech vědeckých i pedagogických funkcí, formálně zařazen jako vědecký asistent bez možnosti publikovat a působit v pedagogickém procesu.

Nehledě na to, Hanák pokračuje i v temných dobách „normalizace“ v nastartovaných výzkumných projektech, průběžně je rozvíjí aktuálními metodickými inovacemi a živými kontakty s děním v zahraničí. Radikálně modernizuje profilující kurzy zoologického studia i systém terénních exkurzí, vede četné diplomové práce a organizuje velkorysé programy detailního terénního výzkumu nejméně známých území bývalého Československa, do nichž zapojuje studenty nastupujících generací.

V roce 1969 zahajuje s Jiřím Gaislerem a autorem těchto řádek standardizovaný monitoring netopýřích zimovišť, projekt zahrnující nyní na území naší republiky a Slovenska téměř 1500 lokalit s datovým aparátem, který nemá v Evropě obdoby.

Velký učitel

Navzdory dusnému ovzduší normalizace dokázal Hanák svým osobním působením demonstrovat smysl praktické přírodovědy i potenciál morální autonomie a intelektuální svobody akademického prostředí. Neudivuje, že pro nejednoho ze zoologů nastupujících generací a drtivou část zájemců o výzkum savců bylo setkání s Vladimírem klíčovým iniciačním impulzem oborového směřování a vlastního intelektuálního rozvoje. Nezanedbatelným momentem těchto skutečností nebyl pouze brilantní intelekt a hluboký vhled do povahy přírodních procesů

Vladimír Hanák byl iniciátorem a prvním koordinátorem dlouhodobého projektu sledování netopýrů na Ledových slujích, který zahájil už v říjnu 1991. Na lokalitu se rád vracel i dlouho poté, co monitoring předal svým následovníkům. Ledové sluje, 3. září 2009. Foto Antonín Reiter

a cest jejich poznávání či bytostná kultivovanost Hanákova vstupování ale v první řadě jeho fenomenální charisma. Jeho jádrovou komponentou byla nejspíše samozřejmost, s jakou tyto kvality snoubil s lidsky bohatým a všestranně vyváženým postojem k sobě samému i svému okolí, s hlubokým pochopením pro nejrůznější peripetie kolotání života a velkorysým nadhledem v jejich hodnocení. Možná již proto byly společné exkurze i každé setkání s Vladimírem zážitkem životní pohody, kdy i nejrůznější strážně a nepřízně osudu se prismatickým jeho neodolatelného humoru stávají vítaným zpestřením poznávání skutečné povahy jsoucího.

Hanákův přínos ke kultivaci akademického prostředí přírodovědecké fakulty byl plně doceněn s příchodem sametové revoluce. Hanák byl zvolen proděkanem zodpovědným za reformu biologické sekce a vědeckého výzkumu fakulty, obratem se habilitoval a podstatně přispěl k rychlé a mimořádně kultivované transformaci fakulty na moderní vědecko-pedagogickou instituci. Související administrativní povinnosti stejně jako četné sekulární pocty, jichž se v následujícím období Hanákovi dostalo, nebyly ovšem tím, po čem by Vladimír toužil. Po vyřešení naléhavých úkolů se vzdává všech funkcí a v neztenčené intenzitě se pouští do série nejrůznějších terénních výzkumů a přírodovědných aktivit, přitahujících jeho zájem.

Hanák vychovával nepřeborné množství žáků a následovníků, řada z nich působí dosud v nejrůznějších oblastech ochrany přírody, mnozí se stali špičkovými přírodovědci mezinárodního věhlasu. Hanákovy zásluhy o světový rozvoj výzkumu savců byly v roce 2021 oceněny nejvyšší poctou oboru – čestným členstvím American Society of Mammalogists, jehož se od roku 1919 dostalo pouze 98 vědeckým osobnostem.

Pro generace českých přírodovědců se stala Hanákova fenomenální, široce vzdělaná a lidsky bohatá osobnost nezapomenutelným inspiračním příkladem, zosobněním toho, jak lze přirozený zájem o přírodu bezbolestně skloubit s plnohodnotným poznáním povahy světa, osobním uspokojením a oprávněným pocitem naplněného života. Pro všechny, kdo měli štěstí s Vladimírem se osobně setkat, je jeho odchod velmi bolestnou ztrátou. Jeho životní moudrost, velkorysost i fenomenální smysl pro humor a radost ze života nelze zapomenout. Bude nám velmi chybět. ■

Ivan Horáček

Jan Schlossar na Kladské v roce 2010. Foto archiv AOPK ČR

Ing. Jan Schlossar – emeritní vedoucí Správy CHKO Slavkovský les

Je těžké vyjádřit slovy vzpomínky na kamaráda a kolegu, který tak náhle odešel ve věku nedožitých 75 let. Předčasně 16. prosince 2022 vyhlásil život jednoho z gentlemanů naší ochrany přírody. Honzu mám stále živě před očima spolu se vzpomínkami na události, které jsme společně zažili v práci i soukromém životě. Je dosti ošidné napsat memoáry na někoho, koho jste dobře znali a kdo s vámi prošel velký kus vašeho života. Zůstává ve vás pocit, že jste ho nezachytili dostatečně, že jste něco opomněli, že to prostě není ono... Odešla velká osobnost ochrany přírody regionálního i státního významu. Jana Schlossara jsme potkávali typicky v nažehlené košili doplněné ležérně uvázaným šátkem kolem krku, s šibalským pohledem zesíleným brýlemi a dýmku vonící tabákem. Se skromným úsměvem na tváři dokázal i vážnou situaci odlehčit vtipem či bonmotem. Snad by dokonce i svůj odchod humorně okomentoval. Ti, kdo ho znali, vědí, jak nezaměnitelný byl jeho podpis oblíbenou zelenou barvou, na který potřeboval až dvakrát více prostoru než my ostatní. Sám se prohlašoval za „salónního lesníka“, protože ač vystudoval v roce 1971 vysokou školu v Brně,

obor lesní inženýrství, tvorba a ochrana krajiny, nikdy se jen lesařině nevěnoval.

Vzpomínám na to všechno, co jsme spolu zažili na KSSPPOP (Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody) v Plzni, kam nastoupil v roce 1972, a následně od roku 1974 na Správě CHKO Slavkovský les, kdy stanul v jejím čele. Zůstal vedoucím až do svého odchodu do důchodu ke konci roku 2010, tedy neuvěřitelných 36 let. Nikdo jiný pravděpodobně nevedl žádnou z ostatních správ CHKO tak dlouho. Honzu jsem poznal na podzim roku 1972, kdy jsem nastoupil jako jeho nový kolega na KSSPPOP. Toho času tam již připravoval podklady a materiály pro vyhlášení CHKO Slavkovský les. V té, pro ochranu přírody nelehké době dokázal uplatnit své diplomatické umění, odbornost a příslovečný šarm při řadě mezirezortních jednání a zejména při předjednávání záměru na zřízení CHKO s dotčenými samosprávami a klíčovými podniky hospodařícími ve Slavkovském lese. Významně se se svými spolupracovníky oddělení ochrany přírody KSSPPOP zasloužil o to, že v květnu 1974 byla výnosem tehdejšího Ministerstva kultury ČSR vyhlášena CHKO Slavkovský les na výměře 640 km², jež se rozkládala na částech okresů Cheb, Sokolov, Karlovy Vary a Tachov v tehdejší Západočeském kraji. V září

Jan Schlossar (na fotce první zleva) vzpomíná na rok 1974: „První hraničník CHKO jsme slavnostně osazovali u Manského dvora a účastnila se toho řada tehdejších funkcionářů. Aby nemuseli vykopávat díru, do které měla být hraniční cedule zasazena, vydali jsme se tam den předem s kolegou Harvánekem (na fotce druhý zleva) terén patřičně připravit. Služební auto k dispozici nebylo a tak jsme se s krumpáčem a lopatou vraceli do Mariánek stopem na nákladáku s pískem. Takže jsme vyznačování nově vznikající CHKO zahájili sedíce s lopatami na hromadě písku.“ Foto archiv AOPK ČR

1974 začala fungovat Správa CHKO se sídlem v Mariánských Lázních. Honza byl jmenován jejím vedoucím. Spolu se třemi spolupracovníky položil základy profesionální ochrany přírody v CHKO Slavkovský les. V tomto období však nebylo příliš času na speciální ochranu přírody a aplikované výzkumy, protože vrcholil celospolečenský tlak na rozvoj socialistické zemědělské výroby a tohoto tlaku nebyla ušetřena ani „mladá“ CHKO Slavkovský les. V těchto okamžicích se právě projevila Honzova odbornost a umění jednat v zájmu ochrany přírody se zástupci místních úřadů i výrobních podniků. Dařilo se mu prosazovat zásadní požadavky ochrany přírody a krajiny. Byl zásadový a vyznával pevné morální hodnoty, ač netrval zarputile na žádném dogma. Jednou řekl: „Nevidím smysl v zuřivých ochrannářských snahách zašlapat do země každého, kdo projde kolem bledule. Nejde

o nic jiného než o spoluexistenci člověka a přírody.“ Bohužel jeho činnost na jeden rok přerušilo povolání k výkonu základní vojenské služby. Po návratu z vojny v dubnu 1976 dále pokračoval ve vedení Správy CHKO, která se mezitím přestěhovala z provizorních podkrovních prostor Městského domu pionýrů a mládeže do vyhovujících prostor v ulici U Sokolova (dnešní Anglická) v Mariánských Lázních. Tehdy se začal rozrůstat aktiv dobrovolných spolupracovníků a příznivců CHKO Slavkovský les, jenž pod Honzovou gescí čítal až osmdesát členů z různých profesí, odborného zaměření i věkových skupin. Koncem osmdesátých let měl už dobrovolný aktiv více než sto členů.

Do Mariánských Lázní se s rodinou přestěhoval v útlém dětském věku a zůstal jejich patriotem do konce svého života. Ctil jejich historii, tradici a pří-

rodní zdroje. Není proto s podivem, že mimo státní ochranu přírody se Honza zapojil v roce 1979 i do příprav vzniku dodnes fungující organizace ČSOP (Český svaz ochránců přírody) v ČSR, kde pak mnoho let působil v ústředním výboru této dobrovolnické organizace. A byl také zakládajícím členem základní organizace ČSOP právě v Mariánských Lázních. Nelze opominout ani Honzův podíl na výstavbě prvních naučných stezek v CHKO – Smrad'och a zejména Kladská. Novodobě pojatá stezka Kladská byla zásluhou aktivity Honzy a jeho kolegů otevřena na podzim roku 1977 a slouží návštěvníkům CHKO Slavkovský les dodnes. Patří tak k nejstarším naučným stezkám v celé ČR.

V roce 1978 se zejména díky Honzovi podařilo uvést v život právně závaznou dohodu s Ministerstvem zdravotnictví ČSR – Českým inspekto-

rátem lázní a zřidel s platností pro území CHKO Slavkovský les. Tato dohoda podpořila význam infiltračního území západočeských lázní, potažmo území CHKO. Významně též přispěla jako argument k zachování ohrožených a vzácných biotopů v CHKO před tehdy prosazovanými velkoplošnými zúrodňovacími opatřeními zemědělských půd (např. odvodnění, zcelování pozemků, likvidace nelesní zeleně aj.). Většina úřední agendy Správy CHKO spočívala zprvu v řešení zemědělské problematiky a k tomu postupně během let přibývala agenda stavební, lesnická, geologická. Kupříkladu se Správě CHKO s podporou Českého inspektorátu lázní a zřidel podařilo zabránit otevírce a roztěžení starých uranových odvalů v CHKO a jejich plánovanému využívání pro opravu cestní sítě. Jak v jednom rozhovoru po odchodu do důchodu řekl: „V začátku jsme museli přesvědčit veřejnost o tom, co ochrana přírody vůbec je a proč přírodu chráníme. První jednání s tehdejšími investory a zemědělci byla velice náročná. Svými postoji a odborností jsme si museli vybudovat zejména osobní a potom i oborové renomé. Byla to práce bez peněz a s vybavením, které se s dnešním nedá vůbec srovnat.“

Přes silící profesní vytížení si Honza vždy našel čas na rodinu a postgraduální studium. V roce 1982 se oženil. V průběhu manželství se stal hrdým otcem dvou dcer a o mnoho let ještě láskyplnějším čtyřnásobným dědečkem. Celoži-

votně se věnoval svým koníčkům, ke kterým patřilo studium historie, četba či přednášková činnost, ale je nutné dodat, že jeho zájmy se vždy prolínaly také s ochranou přírody. Možná si pamětníci při vzpomínce na Honzu vybaví, že to vše se odehrávalo v době, kdy jediná uchopitelná právní norma v ochraně přírody byl vágní zákon č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody. Uvedený zákon měl jenom 4 části a 21 paragrafů. Přesto s lidmi, kteří ze svého přesvědčení pracovali ve prospěch místní přírody a krajiny, vybudoval Honza kolektiv schopný naplňovat poslání ochrany přírody i v podmínkách, jež nebyly v této éře právě příznivé. Rád přiznával: „Vždy jsem si potrpěl na kolektivní práci. Jestli jsem v práci něčeho dosáhl, pak to je proto, že jsem byl obklopen množstvím kreativních a slušných lidí.“

Po roce 1990 se Honza aktivně zapojil do tvorby nového zákona o ochraně přírody a krajiny. Když zákon č. 114/1992 Sb. vstoupil v platnost, byl po zbytek své profesionální kariéry nekompromisním zastáncem litery tohoto zákona. V praxi v tomto postoji pokračoval i po svém odchodu do důchodu. Vždy zdůrazňoval, že „chráníme kulturní krajinu“. Je obdivuhodné, že dokázal vést kolektiv různorodých lidí v tolik odlišných obdobích, pro ochranu přírody až turbulentních. Uměl totiž své kolegy motivovat a ocenit. Za rozhodnutím pracovníků Správy CHKO ve správních řízeních stál svojí autoritou. Když se po roce

2000 předjednávala pro území západních Čech Natura, síť evropsky významných lokalit a ptáčích oblastí, byl Honza přirozeně jednou z vůdčích postav a znovu výrazně při jednáních uplatnil své diplomatické schopnosti. Po sametové revoluci se začal angažovat též v chodu města Mariánské Lázně a ani v důchodovém věku se o dění ve městě nepřestal zajímat. Zdůrazňoval, že: „Ochrana přírody není záležitostí úzkého okruhu odborníků, ale co nejširší masy obyvatel, nejlépe všech. Sebelepší organizace sama o sobě nic nezachrání.“ V roce 2005 se podařilo přestěhovat pracoviště Správy CHKO pod Honzovým vedením do reprezentativní budovy jejího současného sídla na Hlavní 504. Se zadostiučiněním přiznával, že konečně po letech získal důstojné zázemí pro zdejší profesionální ochranu přírody.

Ve společnosti byl skvělým vypravěčem a galantním společníkem. Měl rád dobré jídlo a pití. S nadšením vítal moderní technologie a rád se jimi obklopoval. Byl také vášnivým čtenářem. Když si před lety pořídil svou první elektronickou čtečku knih, nadšeně mi vyprávěl, jak si v ní čte i cestou z práce, když jde po ulici. Nejednou se mu ovšem stalo, že málem při tom zakopl nebo začten přešel odbočku. Za život prochodil v naší krajině spoustu kilometrů. V posledních letech, když ho trochu trápily nohy, jich o to víc naježdil autem po zdejších lesních cestách a pěšinách. Nejednou mi Honza volal v nečekanou denní, někdy i večerní hodinu, že při „kochací“ jízdě autem zapadl a potřebuje ode mne vytáhnout.

Po odchodu do důchodu od roku 2011 až do své smrti působil jako průvodce v Domě přírody Slavkovského lesa, s nímž byl od počátku spjat. Honza spolu s Ing. Josefem Hruškou, tehdejším ředitelem Lesního závodu Kladská, byli u zrodu myšlenky vybudování společného ochrannářsko-lesnického návštěvníckého střediska na Kladské. Po několika letech se Honzovi podařilo také tento záměr před koncem své profesionální kariéry uskutečnit a otevřít Dům přírody. Svou pracovní dráhu zakončil na místě, které miloval – na Kladské, kde ještě letos v říjnu končil jako průvodce turistickou sezonou. Symbolicky se tak uzavřela jeho ochrannářská a lesnická pouť životem. Bohužel každému jednou dojde štěstí, ale tobě, Honzo, příliš brzy, protože řada tvých plánů, přání a tužeb zůstala nenaplněna. Vzpomínáme na tebe. Bude nám chybět tvůj nadhled a humor. ■

Jan Schlossar s legendárním vozidlem Správy „Rumunem“ v roce 1981. Foto archiv AOPK ČR

NOVÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(přehled vybraných aktualit z období prosinec 2022–2023)

Právní předpisy

Zákon č. 19/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon) a další související předpisy

Cílem novelizace je snížení závislosti na dovozu paliv z Ruska podporou decentralizované výroby z obnovitelných zdrojů energie (dále jen „OZE“). Novelou má dojít k odstranění legislativních bariér a snížení administrativních nároků na výstavbu a provoz zařízení OZE.

Novelou dochází k úpravě hranice výkonu výroby elektřiny, kdy se vyžaduje licence na výrobu elektřiny od Energetického regulačního úřadu, a to z hodnoty 10 kW na hodnotu 50 kW. Tato hranice je reflektována také v rámci novely stavebního zákona. Zařízení OZE s výkonem do 50 kW až na stanovené výjimky (např. kulturní památky, stavby ve zvláště chráněných územích) již nebudou vyžadovat územní rozhodnutí ani souhlas, stavební povolení, ani ohlášení. Doplněno bylo také ustanovení o úkolech územního plánování, které nově předpokládá vymezení tzv. go to zón, tedy stanovení vhodných ploch pro výrobu elektřiny a tepla z obnovitelných zdrojů.

V energetickém zákoně byla prosazena deklarace existenci veřejného zájmu na zřizování a provozování výroby elektřiny z OZE a nízkouhlíkových výroben elektřiny o elektrickém výkonu od 1 MW výše.

Účinnost od 24. 1. 2023

Vyhláška č. 443/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 432/2005 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením zemědělského hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

Novelou dochází k vhodnějšímu členění jednotlivých titulů náhrady újmy a zejména pak k doplnění typů omezení, které dosud vyhláškou upraveny nebyly. Jedná se např. o způsob stanovení výše finanční náhrady újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření na orné půdě (zákaz použití rodenticidů či vyloučení hospodaření) anebo v důsledku ztížení pastvy hospodářských zvířat v oblastech opakovaného výskytu vlka obecného.

Účinnost 1. 1. 2023

Vyhláška č. 444/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

Novela aktualizuje a technicky zpřesňuje postup při výpočtu výše finanční náhrady ve vybraných případech omezení. Některé vstupní hodnoty pro výpočet náhrady újmy podle ZOPK vycházejí z vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Změna vyhlášky proto také navazuje na novelizaci vyhlášky č. 55/1999 Sb., provedenou s účinností od 1. 1. 2019.

Účinnost 1. 1. 2023

Nařízení Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky č. 2/2023 Sb., o vyhlášení přírodní rezervace Olšina u Skleného

Agentura na území Kraje Vysočina, v katastrálním území Sklené u Žďáru nad Sázavou, vyhlásila přírodní rezervaci Olšina u Skleného a stanovila její bližší ochranné podmínky.

Účinnost 21. 2. 2023

Nařízení Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky č. 1/2023 Sb., o vyhlášení přírodní památky Kočíčův kámen

Agentura na území na území Jihomoravského kraje, v katastrálním území Klentnice, vyhlásila přírodní památku Kočíčův kámen a stanovila její bližší ochranné podmínky.

Účinnost 21. 2. 2023

Nařízení Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky č. 7/2022 Sb., o vyhlášení přírodní rezervace Klobouček

Agentura na území Středočeského kraje, v katastrálním území Obecnice v Brdech, vyhlásila přírodní rezervaci Klobouček a stanovila její bližší ochranné podmínky.

Účinnost 29. 12. 2022

Právní předpisy EU

Nařízení Rady (EU) 2022/2577 ze dne 22. prosince 2022, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů

Provizorní právní úprava s účinností 18 měsíců reaguje na naléhavou potřebu posílit vlastní energetickou bezpečnost a soběstačnost v EU. Cílí na snížení administrativních bariér na výstavbu vybraných technologií, které mají vést k větší energetické soběstačnosti v krátkodobém horizontu.

Nařízení deklaruje převažující veřejný zájem na projektech plánování, výstavby a provozu zařízení OZE a jejich připojení k síti. Členským státům zároveň ukládá, aby v rámci plánování a povolování upřednostnily výstavbu a provoz zařízení OZE a rozvoj související síťové infrastruktury. V případě konfliktu s ochranou druhů lze projekty OZE upřednostnit jen tehdy, pokud jsou přijatá vhodná opatření na jejich ochranu.

Nařízení stanoví maximální lhůty pro povolovací procesy vybraných zařízení. Pro instalaci tepelných čerpadel s výkonem nižším než 50 mW stanoví maximální délku povolování na jeden měsíc, v případě čerpadel se zemním zdrojem na tři měsíce. Povolení nových solárních zdrojů umístěných na budovách, stávajících nebo umělých stavbách s výjimkou umělých vodních ploch nesmí povolovací proces překročit tři měsíce. V případě solárních energetických zařízení s výkonem do 50 kW nařízení dokonce předpokládá fikci souhlasu, pokud po uplynutí jednoho měsíce od podání žádosti příslušné úřady na podání nebudou reagovat. Pro povolovací řízení u projektů modernizace bude platit maximální šestiměsíční lhůta, která zahrnuje veškerá relevantní posouzení vlivů na životní prostředí.

Účinnost 30. 12. 2023

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 8 As 97/2021 – 42 ze dne 30. 1. 2023

Soud v rámci rozsudku mj. zkoumal povinnost správního orgánu uložit náhradní výsadbu ve smyslu § 9 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny jako kompenzaci ekologické újmy vzniklé v důsledku pokácení dřevin.

Soud se přiklonil k názoru, že ustanovení o uložení náhradní výsadby má fakultativní povahu a správní orgán má v rámci správního uvážení rozhodnout, zda povinnost náhradní výsadby uloží, či nikoliv. Na tomto nemění nic ani § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, který jako alternativu k náhradní výsadbě stanoví povinnost zaplatit odvozy do rozpočtu obce. Dle soudu je nutné vzít v potaz, že pro možnost aplikace tohoto ustanovení je třeba přijetí zvláštního zákona, který upraví „výši odvodů, podmínky pro jejich ukládání i případné prominutí“. Jelikož takový zákon dosud nebyl přijat, není § 9 odst. 3 zákona o ochraně přírody nyní aplikovatelný. Formální existence tohoto ustanovení tedy nepopírá fakultativní povahu náhradní výsadby. Soud však připustil, že pokud bude zvláštní zákon o odvozech přijat, budou mít správní orgány zřejmě povinnost rozhodnout o odvozech za kácení dřevin, pakliže nebude rozhodnuto o náhradní výsadbě.

Další dokumenty

Sdělení odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP o zajištění zpracování souhrnů doporučených opatření pro evropsky významné lokality

(Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XXXIII, leden 2023, částka 1, č. j. MZP/2023/080/72)

Ministerstvo životního prostředí zpracovalo souhrn doporučených opatření pro následující evropsky významné lokality: Doupovské hory (aktualizace), Králický Sněžník (aktualizace), Libavá (aktualizace), Ralsko. Dokumenty jsou k dispozici na stránkách Ústředního seznamu ochrany přírody (<http://drusop.nature.cz/>).

Metodická instrukce k zajištění ochrany ptáků před úrazy na elektrických vedeních v důsledku nárazů do vodičů nebo zemnicích lan

(Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XXXIII, leden 2023, částka 1, č. j. MZP/2023/080/72)

Metodický pokyn byl zpracován za účelem zajištění ochrany ptáků před nárazy do vodičů a zemnicích lan elektrických vedení vysokého, velmi vysokého a zvláště vysokého napětí a výjimečně i nízkého napětí. Jeho cílem je minimalizovat konflikty vyplývající z uplatňování dvou souběžných veřejných zájmů (ochrana přírody vs. výstavba a provoz přenosové a distribuční soustavy) a zjednodušit agendu provádějící schvalovací a povolovací procesy. Je adresován primárně orgánům ochrany přírody, ale také jako doporučení distributorům elektrické energie a dalším subjektům podílejícím se zejména na projektování, výstavbě, výrobě a rozvodu elektrické energie. ■

*Aktuality sestavuje Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR,
kontakt: paula.filipova@nature.cz*

RECENZE

Anděra M. & Hanzal V. (2022):

Atlas rozšíření hmyzožravců České republiky

**Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
Praha, 123 pp.**

Možná to někteří také znáte. Se zvyšujícím se letopočtem se postupně snižuje počet věcí a událostí, které člověka zaujmou, nebo dokonce nadchnou. Nejlepší knihy už totiž byly napsány, nejhezčí obrazy namalovány a zásadní objevy učiněny. Dvojnásob proto potěší, pokud se taková událost přece jen vyskytne. Pokud se tak stane hned počátkem nového roku, vlije to člověku přímo optimismus do žil. A právě takový drobný radostný okamžik jsem zažil letos, když se mi v prvních lednových dnech dostal do ruky Atlas rozšíření hmyzožravců České republiky z pera našich předních mammaliologů Miloše Anděry a Vladimíra Hanzala.

U nás nepříliš početnému savčímu řádu (10 druhů) se věnuje publikace, která vyšla v ediční řadě Atlasy rozšíření... vydávané AOPK ČR. Ze čtyř úvodních kapitol rozhodně zaujme druhá věnovaná historii sledování výskytu hmyzožravců u nás od 17. století po současnost. Podrobně jsou pochopitelně popsány a citovány zejména faunistické a zoogeografické výzkumy

probíhající v posledních desetiletích (od 60. let minulého století). Zmíněny jsou ale i objevy kosterních pozůstatků drobných savců učiněné při nedávných archeologických průzkumech kláštera v Milevsku datované do 17–18. století. Další kapitola se podrobně věnuje metodice zpracování údajů využitých v publikaci. V poděkování jsou pak zmíněni všichni mapovatelé, resp. přispěvatelé do databází, kterých bylo kolem 900. Nosnou částí atlasu jsou pochopitelně kapitoly věnované jednotlivým druhům. Každá z nich obsahuje 6–7 podkapitol. První dvě jsou věnovány celkovému areálu rozšíření druhu a výskytu druhu v České republice (včetně historického rozšíření). Kapitola Mapování je věnována popisu získaných záznamů z hlediska počtu a geografické distribuce, která je ilustrována mapami zobrazujícími obsazenost mapových čtverců a lokality výskytu. Další mapa ukazuje chronologii mapování ve třech obdobích (nálezy do roku 1949, nálezy v období 1950–1989 a 1990–2021). Další podkapitola doplněná grafem dokumentuje výskyt z hypsometrického hlediska. Zevrubně jsou popsány i typy prostředí na lokalitách výskytu v kapitole Stanoviště, opět doplněné grafem. Závěrečná podkapitola v druhovém přehledu je věnována ochránářské problematice (Ohrožení – stav populací a problematika ochrany). U rejska obecného, rejska horského a obou druhů ježků doplňují text druhové kapitoly poznámky k taxonomii druhu, u rejsce vodního a krčka obecného k problematice variability zbarvení, u rejsce menšího (dříve r. černého) je pak kromě taxonomické problematiky popsána i zajímavá geneze českého názvu. Kromě map a grafů jsou druhové kapitoly doplněny velice zdařilými fotografiemi jednotlivých druhů a typických biotopů. Text nabitý informacemi je velice přehledný a čtivý. Zpracovávané údaje nejsou jen „puntíkem v mapě“, jak by se třeba i dalo u Atlasu rozšíření předpokládat, ale autoři se z nich snažili vytěžit skutečné maximum. To platí i o obsahu podkapitol. Např. podkapitola Ohrožení... není jen povinnou součástí publikace vydané ochránářskou organizací, ale skutečně seriózně shrnuje dostupné údaje získané během mapování i publikované. Např. u ježka západního postihuje problematiku mortality vlivem silničního provozu, chemizace, stavební činnosti či oteplování klimatu. Diskutována je i problematická otázka péče o mláďata ježků v záchranných stanicích. Publikace je ukončena závěrečným shrnutím a doplněna klíčem k určování našich hmyzožravců, kde jsou zmíněny i dva druhy, jejichž výskyt u nás přichází v úvahu (běložubka tmavá a rejsek západoevropský). Seznam použité citované literatury obsahuje kolem

500 prací! Závěrem musím vyzdvihnout i výborný grafický design publikace, který je dílem Jiřího Kaláčka.

Podtrženo, sečteno – Atlas rozšíření hmyzožravců České republiky je velice kvalitní publikací, kterou lze doporučit širokému okruhu biologů a ochránců. Autorům patří poděkování a gratulace ke zdařilému dílu! ■

Jaroslav Cepák

SUMMARY

Jaskula F.: Fifty Years of the Beskydy/Beskids Mts. Protection and Conservation

Fifty years ago, exactly on 5 March 1973 the Beskydy/Beskids Mts. Protected Landscape Area (PLA) was declared in north-eastern Moravia (Moravian-Silesian Region). At that time communist regime was “enthusiastically” being built and many currently inconceivable intentions had targeted just the Beskydy/Beskids Mts., e.g. support to building weekend cottages for workers from the Ostrava industrial region there or transformation of mountain pastures and meadows into arable land to compensate fields destroyed during coal mining. New infrastructure was being developed in valleys, people were leaving traditional wooden buildings with small fields on mountain slopes and moving into centres of municipalities. Therefore, forest was spreading on hills as well as buildings in valleys. Meadows and pastures including sheep, orchards and insects were declining. The age of sharp political changes after November 1989 became crucial for nature conservation there. The public clearly declared its interest in and concerns for nature and the healthy environment. New modern Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection has radically changed and enhanced the Beskydy/Beskids Mts. PLA Administration role. The Beskydy/Beskids Mts. would have been there without the PLA anyhow. Moreover, they would be more built-up, more forested, without most of small-size Specially Protected Areas within them, with lower species richness, less picturesque. Hoping that the beauty and uniqueness will be maintained in the Beskydy/Beskids Mts. If somebody will consider their protection and conservation after the next fifty years, we wish he said: “It has been making sense.” ■

Popelář P. & Myslíkovjan T.: Forests - the Greatest Wealth of the Beskydy/Beskids Mts.

Fifty years is an enough long time to recognize transformation even in the so stable environment as the forest. Forests in the Beskydy/Beskids Mts. Protected Landscape Area (north-eastern Moravia, Moravian-Silesian Region) had not been influenced by cutting for long centuries. Only Wallachian colonization and settlement running clear-cutting forest management from the 15th to 17th century followed by moving people from valleys to ranges introduced using mountain sites by humans. Continuous forests grazed by sheep with mostly deforested mountain ranges had been in the course of time formed and forests were step-by-step reduced in some places only to 20-30 % of their original cover. After involuntary shepherding run-down and prohibition of grazing in forests, abandoned pastures were reforested. The radical transformation of mostly fir-beech growths in the Beskydy/Beskids Mts. into stands with high Norway spruce (*Picea abies*) proportion continued during almost the whole 20th century. The clear-cutting management with artificial regeneration preferring Norway spruces definitely dominated there. Since 1945, further loss of agricultural land has been continuing in some waves, due to its afforestation/deforestation or overgrowing in the course of natural succession.

At present there are 42 small-size Specially Protected Areas in the Beskydy/Beskids Mts. forest, most of them being state-owned. Moreover, there also is a significant proportion of church-owned forests there. In addition, the Nature Conservation Agency of the Czech Republic has been trying to purchase private forests where many valuable growths have been preserved. Particularly for bird habitats protection and conservation, 810 hectares of forests have been left to spontaneous development outside reserves and at least 5,000 trees have been left to decay based on accepted compensation paid for economic loss. In addition, for thousands of trees owners do not require such compensations. In the Beskydy/Beskids Mts., there has been the same and unchanged task for the State Nature Conservancy: to try to maintain and enlarge forest areas minimally impacted by humans and to support close-to-nature forest management in areas as large as possible ■

Bartošová D. & Tomášek V.: Some Rare Wild Animal Species in the Beskydy/Beskids Mts. Protected Landscape Area in the Course of Time

In the Beskydy/Beskids Mts. Protected Landscape Area (PLA) early years, species protection had targeted particularly large and conspicuous species, e.g. the Eurasian lynx (*Lynx lynx*), Grey wolf (*Canis lupus*), Brown bear (*Ursus arctos*) or the Western capercaillie (*Tetrao urogallus*). Huge efforts had been paid to protection and conservation of amphibians and their habitats in this part of north-eastern Moravia. At that time, temporal and technological possibilities to gather the data on wild animals were limited and data were obtained rather occasionally. Only later, thanks to new possibilities, monitoring aimed at other rare and endangered species not so conspicuous and attractive for the general public but being important both for forest and non-forest ecosystems. After establishing the Natura 2000 network related to joining the European Union the Beskydy/Beskids Mts. PLA was declared as Site of European Importance (pursuant to Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection, as amended later, the term for Site of Community Importance, SCI under the European Union's Habitats Directive). In addition, there are two Bird Areas (pursuant to the above act, the term for Special Protection Area, SPA under the EU Birds Directive) there. Large carnivores are one of the nature conservation subjects there: when applying criteria for favourable conservation status in the habitat and respective species, the most suitable conditions are for grey wolves there, relatively favourable for Eurasian lynxes and least favourable for brown bears. The Eurasian otter (*Lutra lutra*) is another specially protected carnivore inhabiting the Beskydy/Beskids Mts. and it is encouraging that camera traps have recently evidenced rare occurrence of the European wild cat (*Felis silvestris*) within the PLA. There have been efforts to reintroduce western capercaillies. At present rare bird species living in the Beskydy/Beskids Mts. include the White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*), Ural owl (*Strix uralensis*), Eurasian three-toed woodpecker (*Picoides tridactylus*) and the Red-breasted flycatcher (*Ficedula parva*). ■

Skála P., Andres M. & Sedláček O.: A Ray of Hope for the Eastern Baton Blue (*Pseudophilotes vicrama*)?

Sharp weather oscillations/fluctuations have recently negatively affected many insect species including butterflies. The most affected ones include not only summer xerothermic species habitats of which change into an inhospitable desert without nectar and host plants during

their flight period, but rather surprisingly also some species with spring activities. The latter are for a change decimated by unprecedentedly cold and rainy weather during their flight period which has been becoming a norm as well as a summer drought. They also include the Eastern baton blue (*Pseudophilotes vicrama*) which can illustratively demonstrate the situation caused by weather extremes. It is the species with specific habitat requirements preferring dry extensive pastures with rich occurrence of early flowering thymes (*Thymus* spp.). Moreover, even before arrival of the weather extremes, the butterfly was endangered (Farkač *et al.* 2005). In the current national Red List (Hejda *et al.* 2017) the species is listed even as Critically Endangered because it became extinct in Moravia as early as about the year 2000 and has been surviving in Bohemia only on the Capital City of Prague's territory and in the České středohoří/Central Bohemia Uplands. Therefore, based on detailed research an action plan/recovery programme for the species has been launched. At present, the Eastern baton blue is among the most endangered butterfly species in the Czech Republic since it is threatened by decline in and loss of high-quality extensive lower elevation pastures as well as by climate change. Artificial keeping and breeding provide nowadays a real possibility to recover some extinct populations at sites where thanks to well-done grazing management thyme steppes have been coming back. ■

Nepraš K., Filipová L. & Beran V.: Impacts of Game Overpopulation on Non-forest Ecosystems in the Elbe River Valley

Game overpopulation impacts on non-forest ecosystems has been until recently of peripheral interest and thus marginalized by nature conservation. Moreover, it has been becoming clear that game can be an important factor/driver threatening rock steppe habitats, rare wild plant species growing there and consecutively other groups/taxa. The risk is increasing in synergy with other negative circumstances, e.g. extreme drought periods, natural vulnerability of isolated populations or biological invasions. The article presents, using three model sites on rock steppes in the Elbe River Valley how game causes strong disturbances in grassland vegetation and eutrophication of the environment and supports soil erosion. Total herb layer cover declines, dominant species in vegetation change and decline in species of the Festuco-Brometea class occurs. At the sites available species being able

to profit from changes in environmental conditions (e.g. *Artemisia absinthium*, *Cynoglossum officinale*, *Echium vulgare*, *Isatis tinctoria*, *Sisymbrium loeselii*, etc.) expand. Species diversity significantly decreases there. Rare species with restricted populations are threatened with extinction caused just by grazing down or by consequences of environmental changes, e.g. bare soil vulnerable to erosion can result in loss of a seed bank of the species occurring there. Nutrient input can disturb mycorrhizal relations, etc. Extreme drought periods can in some extent also negatively affect vegetation but game negative impacts are for local vegetation development absolutely decisive. ■

Vild O., Veselý O. & Chobot K.: How Can Databases Profit from Plant Identification Based on Machine Learning/Artificial Intelligence?

Analysing pictures by deep neural networks has been step-by-step moving from scientific/expert conferences to everyday life. Its application also includes identification of plants from photos. The applications work simply: a photo of the given plant is taken by a smartphone and in a few minutes you receive the name of the plant. The application Plant.id developed by FlowerChecker, a company based in Brno is one of the most successful. The technology can also be used for identification of series of photos or their databases. The results of comparing plant identification from records made by the authors of the findings and that made by computer applications show that technology recognizing and identifying plants from photos can make easier a review of records in more extensive databases, e.g. the Nature Conservancy Species Occurrence Finding Data Database. Therefore, the Nature Conservation Agency of the Czech Republic has been considering to include the above application into the BioLog one used for citizen science in the Czech Republic. ■

Miko L. & Plesník J.: Look Back at the Presidency of the Czech Republic in the Council of the European Union

Due to covid-19 pandemic, many meetings of Multilateral Environmental Agreements including those dealing with various issues related to biological diversity and of some United Nations bodies had to be postponed and rescheduled. Therefore, they heavily accumulated in the second half of 2022. The Czech Republic implemented its already second presidency in the Council of European Union (CZ PRES 2022) just

between 1 July and 31 December 2022, thus facing an unprecedented challenge. During the CZ PRES 2022, the 9th Session of the Plenary of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) was held in Bonn, adopting reports from thematic assessment of the sustainable use of wild species and from the methodological assessment regarding the diverse conceptualization of multiple values of nature and its benefits. In Prague, an informal meeting of EU ministers of the environment was organized in July 2022 aiming, *inter alia*, at adaptations to climate change, nature and biological diversity conservation and environmental impacts of war in Ukraine while a meeting of EU nature directors' was held a month later dealing particularly with nature restoration and protected area management: during both events a field trip were offered to participants. The 8th Session of the Meeting of the Parties to the African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA) enhanced migratory water bird protection and conservation in Budapest in September 2022. At the 68th Meeting on the International Whaling Commission (Portorož, Slovenia, October 2022) the Czech Presidency, on behalf of the EU, successfully managed adoption of decision trying to reduce marine plastic pollution impacts on cetaceans and marine habitats. In November 2022, the 14th Meeting of the Conference of the Parties to the Ramsar Convention on Wetlands taking place in a hybrid format in Wuhan, China, and in Geneva endorsed wetland protection, conservation and sustainable use all over the world. Heavy negotiations carried out during the 19th meeting of the Conference of the Parties to CITES in Panamá City (14-25 November) resulted in strengthening conservation of wildlife species threatened by the international trade. The 42nd Meeting of the Standing Committee to the Bern Convention discussed various nature conservation issues in Europe. Finally, three weeks of the United Nations Conference on Biodiversity, particularly the 15th Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity, co-organised by Canada and China in Montreal during the last month of 2022 successfully finished by adoption the Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, a historic deal and a key international policy document on the topic. Special thanks to the all Czech Republic team members for their efforts, dedication, enthusiasm and hard work during the CZ PRES 2022. ■

Plesník J.: The Anniversary Which Should Not Be In Any Case Forgotten

On 20 June 1922, a group of dedicated and visionary conservationists concerned about the plight of the world's birds and the wider environment came together to form an international movement in London. Rooted in the foundations of a handful of campaigning national organisations, e.g. the Bombay Natural History Society, Royal Society for the Protection of Birds, current National Audubon Society or Vogelbescherming Nederland, the International Committee (later Council) for Bird Preservation (ICBP) steadily gathered momentum and evolved into a powerful global voice for nature through its national sections established in many countries all over the world, i.a. in the former Czechoslovakia in 1925. In 1985, ICBP opened discussion about a new direction for the organization, as a network of strong allied national organisations, and relaunched it as BirdLife International. Its new name and logo was established in March 1993. Today the BirdLife family is at its strongest, with 119 Partners around the globe working to protect birds and their habitats in every continent thus being one of the most important international conservation NGO. Since 1998, the Czech Society for Ornithology has been a BirdLife Partner having been developed itself into a modern NGO since the early 1990s, e.g. playing a prominent role in establishing the EU Natura 2000 network in the Czech Republic. ■

Zajíček P.: Karel Josef Jurende – A Publicist, Propagator of Caves and Naturalist

Karel Josef Jurende, a very popular Moravian publicist and naturalist passed away 180 years ago. His activities have been rather neglected although he wrote and published a lot of at that time topical geographic, ethnographic and natural science information, data and descriptions. Its publications were accompanied by beautiful graphic works. Jurende's unique contribution was not based on new knowledge and discoveries but particularly on popularising often highly scientific, technical and expert information which had been already known. He personally travelled to many sites and areas and was able to gather and present a lot of information on various topics from all over the world. K.J. Jurende not only described colourfully and attractively facts from natural science but he also highlighted their importance. Thus, he was able to spread the beauty of nature among various social layers of the literate population. ■

Pešout P.: Nature Conservation in Uzbekistan

The current Republic of Uzbekistan boasts from natural science point of view valuable areas of international importance. During implementation of the Ramsar Convention wetlands of international importance (Ramsar Sites) have been identified there, the Uzbekistan Society for the Protection of Birds has delineated 48 Important Bird Areas covering of 4.6% of the Uzbekistan's territory and nature reserves in the Tian Shan Mts. have been inscribed on the UNESCO World Heritage List. The country elaborated a national

programme/strategy and action plan on biodiversity. The Uzbekistan's legislation also allows establishment of private protected areas and natural areas dedicated to wild plant planting and wild animal keeping and breeding, e.g. two for breeding MacQueen's bustards (*Chlamydotis macqueenii*). Private protected area management is funded by both legal and natural persons. Management of nationally important protected areas (PAs) is carried out by the State Committee and bodies managed by it and by inspectors, other PAs are managed by local authorities and self-governing bodies, in some case by land owners themselves. Moreover, PAs are preferentially owned by the State and pursuant to the legislation they are accessible to citizens, but entrance into them can be limited or prohibited by the State/Public Administration authorities. Content of management plans for PAs is given by the State Committee which also check their implementation in practice. Monitoring and research in PAs are coordinated by the Academy of Sciences of Uzbekistan and are financed from the Fund. Nature conservation and landscape protection is among the Uzbekistan's priorities which has been evidenced by a recent significant increase in the PA coverage and by many threatened species action plans/recovery programme implementation. The future will show how the still rich biodiversity has been maintained despite continuing desertification and increasing demand of citizens in the rapidly developing Central Asian country. ■

KONTAKTY NA AUTORY

Miloš Andres

ZO ČSOP JARO Jaroměř
jarojaromer@seznam.cz

Danuše Bartošová

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy
oddělení péče o přírodu a krajinu
danuse.bartosova@nature.cz

Václav Beran

Muzeum města Ústí nad Labem
oddělení přírodovědy
lutra@email.cz

Jaroslav Cepák

Národní muzeum
vedoucí kroužkovací stanice
jaroslav.cepak@nm.cz

Ladislava Filipová

Muzeum města Ústí nad Labem
oddělení přírodovědy
filipova@muzeumusti.cz

Paula Filipová

AOPK ČR
vedoucí samostatného právního
oddělení pro státní správu
filipoval@centrum.cz

Ivan Horáček

Přírodovědecká fakulta Univerzity
Karlovy
katedra zoologie
ivan.horacek@natur.cuni.cz

Karel Chobot

AOPK ČR
ředitel odboru monitoringu biodiverzity
karel.chobot@nature.cz

František Jaskula

AOPK ČR
ředitel RP SCHKO Beskydy
frantisek.jaskula@nature.cz

Tomáš Kočko

moravský písničkář, skladatel
držitel cen Anděl za album roku
tom@kocko.cz

Jiří Lehký

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy
vedoucí oddělení ochrany
přírody a krajiny
jiri.lehky@nature.cz

Ladislav Miko

poradce ministra ŽP
ladislavmiko@seznam.cz

Tomáš Myslíkovjan

AOPK ČR,
RP SCHKO Beskydy
oddělení péče o přírodu
a krajinu
tomas.myslikovjan@nature.cz

Karel Nepraš

Pedagogická fakulta
Univerzity J. E. Purkyně
v Ústí nad Labem
karel.nepras.cz@gmail.com

Zdeněk Patzelt

časopis Ochrana přírody
šéfredaktor
Patzelt.Zdenek@seznam.cz

Pavel Pešout

AOPK ČR
ředitel sekce ochrany přírody
a krajiny
pavel.pesout@nature.cz

Jan Plesník

AOPK ČR
vedoucí oddělení mezinárodní
spolupráce
jan.plesnik@nature.cz

Pavel Popelář

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy
vedoucí oddělení péče
o přírodu a krajinu
pavel.popelar@nature.cz

Ondřej Sedláček

Přírodovědecká fakulta Univerzity
Karlovy, katedra ekologie
Ochrana fauny ČR
zbrd@email.cz

Pavel Skala

Třesina, z.s.
pavel.skala@aricia.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR
vedoucí oddělení práce s veřejností
karolina.sulova@nature.cz

František Šulgan

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy
oddělení péče o přírodu a krajinu
frantisek.sulgan@nature.cz

Václav Tomášek

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy
oddělení péče o přírodu a krajinu
vaclav.tomasek@nature.cz

Ondřej Veselý

FlowerChecker s.r.o.
ondrej.vesely@flowerchecker.com

Ondřej Vild

Botanický ústav AV ČR
ondrej.vild@gmail.com

Petr Zajíček

Správa jeskyní ČR
zajicek@caves.cz